

ІКТ є людським винаходом, і як інші такі винаходи не є однозначно “шкідливим”, або “корисним”. Все залежить від сприйняття способу та мети використання будь-якої технології чи інструмента конкретною людиною. Серед усіх інструментів суспільства, на теперішній час комп’ютер є найпотужнішим, найуніверсальнішим, найдоступнішим. Вивчення і використання ресурсів такого інструмента дасть кожній людській особистості можливість фахового творчого розвитку.

Розгляду методів використання та вивчення новітніх інформаційних технологій будуть присвячені наступні наукові публікації.

Література

1. Бех І. Психологічні джерела виховної майстерності: [підруч. для студ. ВНЗ] / Бех І. – К. : Академія, 2009. – 248 с.
2. Васильєва Т. В. Характерні особливості новітніх комунікативних практик та їх вплив на сучасну соціокультурну ситуацію / Т. В. Васильєва // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – 2008. – № 3 – С. 28-33.
3. Використання сучасних комп’ютерних технологій у професійній підготовці майбутніх вчителів музики [Електронний ресурс] / В. Ф. Глотов – Режим доступу до док. : <http://intkonf.org/glotov-vf-vikoristannya-suchasnih-kompyuternih-tehnologiy-u-profesiyiniv-pidgotovtsi-maybutnih-vchiteliv-muziki/>
4. Голобородько Є. П. Загальні питання інтерактивного навчання / Голобородько Є. П. – Херсон : ОЛДІ плюс, 2000. – 36 с. – (Збірник наукових праць: Досвід впровадження).
5. Дем’яненко В. М. Розвиток здібностей самоосвіти в майбутніх учителів інформатики при навчанні апаратних і системних програмних засобів / Віктор Дем’яненко // Наук. записки Тернопільського нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогіка. – 2005. – № 3. – С. 129–134.
6. Готовність учителів до педагогічної творчості [Електронний ресурс] / Н. Капінус – Режим доступу до док. : <http://osvita.ua/school/theory/1936>
7. Ничкало Н. Г. Сучасні тенденції і проблеми неперервної професійної освіти / Н. Г. Ничкало // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, досвід, проблеми: (зб. наук. праць). – Київ-Вінниця, 2000. – 486 с.
8. Сидоренко В. К. Эффективность использования информационных технологий (ИТО) / В. К. Сидоренко, М. Ф. Юсупова // Наука і освіта. – 2006. – № 3-4. – С. 124-128.

Анотація

Стаття присвячена проблемам, які пов’язані з механізмом впливу сучасних інформаційно-комунікаційних технологій на рівень професійної підготовки фахівців освітньо-виховної сфери. Розглянуті поняття “творча особистість”, “мультимедійні інформаційні технології”

Аннотації

Статья посвящена проблемам, связанным с механизмом воздействия современных информационно-коммуникационных технологий на уровень профессиональной подготовки специалистов образовательно-воспитательной сферы. Рассмотрены понятия “творческая личность”, “мультимедийные информационные технологии”

Summary

This article is devoted to problems related to the mechanism of action of modern information and communication technologies on the level of professional training educational educational sphere. Consider the concept of “creative person”, “multimedia information technologies”

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, творча особистість, фахова діяльність, освітньо-виховна сфера;

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, творческая личность, профессиональная деятельность, образовательно-воспитательная сфера;

Key words: Information and communication technology, creative personality, professional activities, education and educational field.

Подано до редакції 16.10.2011.

УДК 378.013+378.12+155.2

©2012

Савчук О.П.

КРИТЕРІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ОСОБИСТІСНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасна система управління освітою носить державно – громадський характер; забезпечує прискорений, випереджаючий, інноваційний розвиток освіти; створює умови для розвитку, самоствердження та самореалізації особистості протягом життя, як наголошено у Національній доктрині розвитку освіти України [5, с. 5]. Набуває важливого значення необхідність забезпечити студентів ВНЗ не тільки професійними знаннями, вміннями та навичками, але й звернути увагу на особистісний розвиток майбутніх учителів, надати можливість проявити та реалізувати весь наявний потенціал; допомогти, підтримати, спрямувати,

забезпечити та реалізувати розвиток особистості майбутнього учителя природничих дисциплін, тобто особистісно самореалізуватись ще під час навчання у ВНЗ. Тому, розвиток особистісної самореалізації майбутніх учителів, визначення критеріального апарату та показників цього процесу набуває суттєвого значення як для освіти, так і для суспільства в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Проблема особистісної самореалізації цікавила багатьох дослідників та науковців з різних галузей наук. Аспекти цього питання відображено у працях М.Г.Ватковської[2], І.П.Краснощок [3], Г.О.Нестеренко [6], В.Г.Орищенко [7], Л.С.Рибалко [8].

Останнім часом з'являються праці (А.Зайцева, І.Лебедик, Л.Рибалко, О.Теплова) в яких досліджується особистісна та професійна самореалізація майбутніх учителів у навчально-виховному середовищі педагогічного університету.

Формування цілей статті... Стаття передбачає необхідність розгляду поняття "особистісна самореалізація майбутніх учителів"; визначення та обґрунтування показників та критеріїв особистісної самореалізації майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу дослідження... Відомо, що саме в студентські роки, під час навчання у вищому педагогічному навчальному закладі, найбільш активно проявляються потенційні можливості майбутніх учителів. Активізуються такі важливі процеси, як особистісне та професійне самовизначення, формування ціннісних орієнтацій та особистісних сенсів, організація самостійної діяльності щодо власного самовдосконалення.

Юнацький вік – це період самовизначення і саморозвитку. Головні новоутворення – це саморефлексія, усвідомлення власної індивідуальності, поява життєвих планів, готовність до самовизначення і свідомої побудови власного життя. Розвиваються такі якості особистості як цілеспрямованість, рішучість, наполегливість, самостійність, ініціативність, уміння володіти собою, виробляти і захищати свою точку зору, креативно діяти, взаємодіяти з колективом, групою. Підвищується інтерес до моральних проблем – сенс буття, життєві цілі, спосіб життя, любов, вірність тощо. Саме з цього віку починає розвиватися здатність і можливість самореалізуватись в соціально значущій діяльності. Майбутній учитель має потреби та проявляє потяг до розвитку особистісної самореалізації. Підвищується інтерес до морально – культурних проблем: сенс буття, життєві цілі, спосіб життя, любов, вірність тощо. Під час оволодіння професією у майбутніх учителів простежується здатність до потреби у формуванні "Я-професійне", зазнають певних труднощів у виборі найбільш значущих напрямів своєї самореалізації. Навчання повинно бути сукупністю цінностей, основу якої склали б переконання кожного студента у власній своїй гідності, активність пізнавальних дій, свобода вибору рішень і відповідальність за їх наслідки, результативність навчальних досягнень

Освітній навчально-виховний простір забезпечує розвиток майбутнього учителя, допомагаючи особистості реалізуватись через різні види діяльності, звертаючи увагу на те, що досвід особистісної самореалізації у цей період часу задає траєкторію майбутніх професійних і особистісних проявів майбутнього учителя.

Методологічна сторона проблеми вивчення особистісної самореалізації полягає в недостатній визначеності цього поняття. На сучасному етапі розвитку уявлень про самореалізацію представляється неможливим навіть класифікувати це поняття по формі – чи є це явищем, процесом, потребою, властивістю або чимось іншим.

Як наголошує І.Д.Бех проблема особистісної самореалізації належить до фундаментальних у педагогічній сфері, так як "всі перетворення, що відбуваються в суспільстві взагалі та одній з найголовніших і людиномістких із них – у сфері освіти, зокрема, зосереджуються на особистості – головній дійовій особі та суб'єктові суспільно-історичного процесу" [1, с. 20]. У нашому дослідженні особистість, зокрема майбутнього вчителя, ми розглядаємо в аспекті гуманістичного підходу, як найвищу цінність людського життя, зумовлену системою вищих психічних властивостей, яка здатна до безперервного розвитку, професійного самовдосконалення та самоствердження.

Як відомо, розвиток освіти, держави, суспільства відбувається, коли є активні, самостійні, ініціативні, творчі люди. Сьогодні підвищують вимоги до майбутніх учителів: їх інтелекту, творчих здібностей, бажання й уміння реалізувати свої можливості та ін.

Особливу значущість для проведеного дослідження мають погляди С.Л.Рубінштейна, К.О.Абульханової-Славської та А.В.Брушлінського, у яких розкривається структура особистості, яка допомагає нам зрозуміти, через що особистість зможе самореалізуватись. Ми знаходимо для себе цікавим зрозуміти, що насправді необхідно виявити у майбутніх учителів через триєдність :

- чого хоче людина, у нашому випадку майбутній учитель, що для нього має привабливість (це спрямованість, потреби, установки, ідеали);
- що може людина (це здібності, обдарування);
- що є вона сама – що із її тенденцій і настанов закріпилось у характері.

Узагальнюючи визначені підходи до поняття “самореалізації”, визначаємо самореалізацію в контексті розвитку особистості майбутнього учителя природничих наук як багатокомпонентний процес, в якому особистість за допомогою власних зусиль та активної життєвої позиції здатна до розвитку свого індивідуального становлення.

Справжня самореалізація припускає безперервний пошук особових цінностей, сенсу свого життя, свого особистісного шляху, ствердження цих цінностей і сенсів у своїй справі і здійснення себе на життєвому шляху.

Ми погоджуємося з думкою О.Ідінова, який наголошує, що у процесі розгортання відбувається зняття потреби у самореалізації (розв'язання), при цьому результатом самореалізації є самоутвердження. Потреба у самореалізації на певний час задовольняється, потім з часом відбувається становлення нової потреби в самореалізації, яка знов проходить через актуалізацію, розгортання й розв'язання тощо. Отже, підтверджується думка стосовно того, що процес особистісної самореалізації відбувається на протязі усього життєвого шляху.

Спираючись на основні положення Г.К. Селевка щодо технології саморозвиваючого навчання, організувати діяльність людини можна не тільки як для задоволення пізнавальних потреб, але і цілого ряду інших потреб саморозвитку особистості:

- у самоствердженні (самовиховання, самоосвіта, самовизначення, свобода вибору);
- у самовираженні (спілкування, творчість і самотворчість, пошук, виявлення своїх здібностей і сил);
- у захищеності (самовизначення, профорієнтація, саморегуляція, колективна діяльність);
- у самоактуалізації (досягнення особистих і соціальних цілей, підготовка себе до адаптації в соціумі, соціальні проби).

Ми впевнені, що прагнення до особистісної самореалізації є потребою майбутніх учителів природничих дисциплін впродовж всього життєвого шляху удосконалюватись та неперервно самореалізовуватись. Суттєва потреба особистості у самореалізації виявляється у ціленаправленій продуктивній активності, яка сприяє максимальному втіленню внутрішніх можливостей і здібностей особистості через наявність потреби у саморозвитку, яка забезпечує ефективність цього процесу.

Ми вбачаємо зміст особистісної самореалізації майбутніх учителів у знайденні, пізнанні себе, і в наслідок цього розвитку своїх особистісних та професійних можливостей за допомогою особистісних зусиль, здійснення спектру потреб, здібностей, співтворчості, співдіяльності з іншими учасниками навчально-виховного процесу, збагачення особистісних та професійних сенсів діяльності і поведінки, розкриття і посилення свободи індивідуального розвитку і творчості; в активному постійному прагненні самої особистості до швидшого досягнення вищих рівнів самореалізації, у потребі в саморозвитку.

Особистісна самореалізація майбутніх учителів може мати зовнішню форму, направлену на самовираження студентів в різних сферах (професії, творчості, спорті, мистецтві, навчанні, політичній і суспільній діяльності) та внутрішню, яка забезпечує самоудосконалення особистості у фізичному, інтелектуальному, естетичному, етичному і духовному аспектах.

Майбутнім учителям для особистісної самореалізації необхідно навчитися усвідомлювати цінність своєї мети та побажань, а також вибирати ті шляхи, які будуть сприяти досягненню їх результативності. Під впливом ситуацій, які спонукають до життєтворчості як засобу самореалізації, й виникають різноманітні потреби особистості. Сама по собі потреба у самореалізації не існує у відриві від інших потреб, від процесу їх задоволення. Усвідомлення своїх здатностей до якої-небудь діяльності викликає потреби реалізувати свій особовий потенціал (запас життєвої енергії), відчути себе творцем, господарем свого життя, її обставин. В процесі такої особистісної реалізації відбувається виявлення нових здібностей, випробування себе на межі можливостей.

Процес розвитку мотивації в особистісній самореалізації молодій людині сприяє розвитку здібностей, зацікавленості в опануванні педагогічної діяльності. Якщо студент не має направленість на цінність та не усвідомлює її необхідність – ця особистість не готова до розвитку своєї індивідуальності. Мотивація під час навчання допомагає працювати сумлінно та наполегливо і, як правило, досягати помітніших успіхів у своїй діяльності, аніж його низько мотивований партнер. Суттєва потреба особистості у самореалізації виявляється у цілеспрямованій продуктивній активності, яка сприяє максимальному втіленню внутрішніх можливостей і здібностей особистості через наявність потреби у саморозвитку, яка забезпечує ефективність цього процесу. Тому визначаємо *мотиваційно-вольовий критерій*, який проявляється у стійкій позитивній мотивації, ціннісних орієнтаціях, інтересах, потребах, активній життєвій позиції особистості майбутнього вчителя.

Ми підтримуємо ідеї науковців, які визначають, що через діяльність людина залучається до життя інших людей, привласнюючи їхню культуру, звички, навички, прийоми поведіння із знаряддями праці. У діяльності досягаються поставлені цілі, задовольняються різні потреби, засвоюється суспільний досвід. Для особистості цілісна робота – це діяльність, яка її розвиває, в процесі якої можна вчитися, зростати та удосконалюватися, причому діяльність має бути продуктивною, яка стає джерелом її саморозвитку. Кожна особистість прагне утвердитися серед людей, колективу. Реалізація такого прагнення можлива через творчість. Саме у творчості, знаходиться джерело самореалізації і саморозвитку особистості, що вміє аналізувати виникаючі проблеми, встановлювати системні зв'язки, виявляти суперечності, знаходити їх оптимальне рішення, прогнозувати можливі

наслідки; реалізації; таких рішень – писав С. Л. Рубінштейн. Тому наступний критерій *діяльнісно-творчий*, сприяє творчим потребам, запитам та можливостям майбутніх учителів реалізувати свій потенціал у різних сферах діяльності, розвиває творче ставлення до дійсності, винайдення нестандартних, оригінальних, новаторських ідей та підходів, готовність до професійно-діяльнісного саморозвитку. Здійснивши аналіз теоретико-методологічної літератури з даної проблеми нами було визначено основні критерії та показники рівня особистісної самореалізації майбутніх учителів.

Розвиток особистісної самореалізації передбачає здійснення аналізу своєї діяльності та . цілісного уявлення особистістю знань про зміст, засоби своєї діяльності; дозволяє критично віднестися до себе і своєї діяльності у минулому, сьогоднішньому і майбутньому; робить людину суб'єктом своєї активності. Саме *рефлексивно-регулюючий* критерій дозволяє здійснювати самооцінювання й самоаналіз, розуміння власної неповторності й унікальності, усвідомлення рівня розвитку своєї самореалізації.

У педагогічному словнику [4] поняття критерій (*від грецьк. kriterion*) – визначається як ознака, на підґрунті якої відбувається оцінка, визначення або класифікація будь-чого; або міра судження, оцінки будь-яких явищ.

Критерії – це ознаки, за якими класифікуються, оцінюються (та одержують оцінки) відповідним індикатором психологічні явища, дії або діяльність [9].

Показник визначається як доказ, ознака, свідчення чого-небудь; дані про результати роботи, діяльності.

Завдання нашого дослідження полягало у визначенні та підборі таких критеріїв оцінювання рівнів особистісної самореалізації, які будувалися на теоретичних засадах дослідження та підтвердили сутність та структуру даного феномену. Тому для забезпечення процесу розвитку особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін нами було виділено слідуєчі критерії та показники

- *мотиваційно-вольовий* критерій і такі показники (мотивація досягнення успіху, потреба у саморозвитку, глибокий інтерес – бажання реалізувати свої можливості, сміливість і впевненість у своїх силах, прагнення до самовдосконалення, саморозвитку);

- *діяльнісно-творчий* критерій і такі показники (мобілізація усіх ресурсів особистості, ступінь реалізації творчого потенціалу, особистісні домагання, установка на активні й цілеспрямовані дії, творче мислення);

- *оцінювально-рефлексивний* критерій і такі показники (усвідомлення особистісного смислу у розвитку особистісної самореалізації, самооцінка власних можливостей і успішності, рефлексивні вміння).

Обґрунтовані критерії та показники сформованості особистісної самореалізації є необхідними якостями майбутніх учителів для забезпечення, розвитку та реалізації своєї яскравої вираженості та неповторності у суспільстві. Структурні компоненти знаходяться у тісній взаємодії та у повній мірі відображають розглянутий нами феномен.

Висновки... Таким чином, нами було розглянуто проблему особистісної самореалізації майбутніх учителів, дано визначення даного феномену; обґрунтовано критерії та показники сформованості особистісної самореалізації майбутніх учителів. У подальшому ми плануємо розглянути методику діагностування особистісної самореалізації майбутніх учителів над чим і будемо у подальшому й працювати.

Література

1. Бех І.Д. Особистісно-зорієнтоване виховання : наук.-метод. посібник / І.Д.Бех. – К. : ІЗМН,1998. – 204 с.
2. Ватковська М.Г. Самореалізація особистості в освітньому просторі : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.10 «філософія освіти» /М.Г.Ватковська. – Одеса, 2010. – 20с.
3. Краснощок І.П. Особистісна самореалізація майбутнього вчителя в навчально-виховному середовищі педагогічного університету:автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.пед. наук: спец. 13.00.07 «теорія і методика виховання» / І.П. Краснощок. – Київ, 2003. – 22с.
4. Коджаспирова Г.М. Словарь по педагогике / Г.М.Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров.– Москва: ИКЦ «МарТ», Ростов н/Д : МарТ, 2005. – 448 с.
5. Національна доктрина розвитку освіти: указ Президента України від 17 квітня 2002 року № 347 // Освіта України . – 2002. – № 33, за 23 квітня. – С.5.
6. Нестеренко Г.О. Самореалізація особистості як складова процесу самоорганізації її сутнісних сил / Г.О. Нестеренко // Культурологічний вісник. Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини. – Запоріжжя: Просвіта, 2002. – Вип. 9. – С. 109 – 114.
7. Орищенко В.Г. Основи стандартизації і гуманізації вищої педагогічної освіти : монографія / В.Г. Орищенко. – К. : Генеза, 2002. – 192с.
8. Рибалко Л.С. Акмеологічні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя: автореф. дис. ... канд.пед. наук: спец. 13.00.04 « теорія і методика професійної освіти». – Харків, 2008. – 20с.
9. Соціально педагогічний словник / за ред. В.В.Радула. –К. : «ЕксОб», 2004. – 304 с.

Анотація

У статті обґрунтовано критерії та показники сформованості особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін.

Аннотация

В статье обосновано критерии и показатели сформированности личностной самореализации будущих учителей естествознания.

Summary

The article is devoted to the question of grounding of the criteria and characteristics of the formation of personal self-realization of future natural science teachers.

Ключові слова: особистісна самореалізація майбутніх учителів, критерії, показники.

Ключевые слова: личностная самореализация будущих учителей, критерии, показатели.

Key words: personal self-realization of future natural science teachers, criteria, indexes.

Подано до редакції 13.10.2011.

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, проф. Курлянд З.Н.

УДК 378.016:504.01

©2012

Скиба Ю.А.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ФУНКЦІЇ ОСВІТИ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Освіта, професійна підготовка і наукові дослідження є важливим інструментарієм для досягнення збалансованого розвитку та інтегрування аспектів збалансованості в усі сектори суспільства. Проте на теперішній час понятійно-категоріальний апарат освіти збалансованого розвитку розроблений недостатньо, зокрема немає спільної думки щодо визначення поняття “освіта збалансованого розвитку”, а також її методологічних функцій, мети, завдань, принципів тощо. Підтвердженням цього є той факт, що на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку у 2002 році в Йоганесбурзі питання сутності поняття “освіта збалансованого розвитку” і методологічного обґрунтування його взагалі не розглядалися.

Постає проблема обґрунтування методологічних функцій освіти збалансованого розвитку у процесі підготовки екологів до ефективної професійної, у тому числі й управлінської діяльності. Потреба в екологах-управлінцях, в умовах загострення екологічної кризи здатних успішно розв'язувати екологічні проблеми на засадах збалансованого розвитку, підвищує попит з боку роботодавців, що є особливо актуальним в ринкових умовах.

Аналіз літературних джерел показав, що проникнення освіти збалансованого розвитку у професійну освіту знаходиться на стадії становлення, утвердження, переосмислення та розвитку. На жаль, методологічним функціям професійної підготовки екологів до організації управлінської діяльності в умовах збалансованого розвитку у вишах не приділяється достатньо уваги. Виходячи з нових суспільно-політичних, економічних, соціально-педагогічних умов розвитку суспільства давно назріла потреба в даних дослідженнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Концепція збалансованого розвитку є відносно новим явищем не тільки в Україні, але і у світі. Для ефективного впровадження принципів збалансованого розвитку необхідно чітко визначитися з понятійно-категоріальним апаратом освіти в інтересах збалансованого розвитку, змістовим наповнення підготовки екологів, технологіями, методами і формами. Варто зазначити, що на теперішній час існує незначна кількість праць, присвячених питанням освіти збалансованого розвитку. Так, зокрема, проблеми становлення і впровадження стратегії освіти збалансованого розвитку розкрито у працях С.М.Степаненка [9]; концепцію національної системи освіти для збалансованого розвитку запропоновано О.І.Бондарем, Т.В.Тимочко, Г.Б.Марушевським, Г.О.Білявським, Ю.М.Саталкінін [2]; основи етики збалансованого розвитку ґрунтовно висвітлено Г.Б.Марушевським [4]; наукове і освітнє забезпечення збалансованого розвитку розкрито В.М.Пашенком [5]; систему підготовки студентів в галузі збалансованого розвитку в технічному виші запропоновано М.З.Згуровським і Г.А.Статюхом [3]; питання компетентності в інтересах збалансованого розвитку розкрито Н.А.Пустовіт [6]; теоретичні, методологічні та науково-методичні питання освіти в інтересах збалансованого розвитку висвітлено колективом авторів під керівництвом Л.Г.Мельника [10].

У той же час, в науковій та науково-педагогічній літературі не розкрито методологічні функції освіти збалансованого розвитку.

Освіта збалансованого розвитку, на думку С.М.Степаненка, – це освіта, що дає можливість участі кожній людині у вирішенні і попередженні соціальних, економічних і екологічних проблем, що сформульовані у “Порядку денному на XXI ст.” [9, с. 28].

На нашу думку, освіта збалансованого розвитку – це процес і результат удосконалення здібностей і поведінки особистості, спрямовані на формування фундаментальних знань, практичних умінь та навиків відповідно до принципів збалансованого розвитку, які забезпечують здатність ухвалювати та впроваджувати рішення, пов'язані з розв'язанням екологічних, економічних і соціальних проблем, що не загрожуватимуть можливостям наступних поколінь задовольняти свої потреби.